

SZIHALMI Csilla

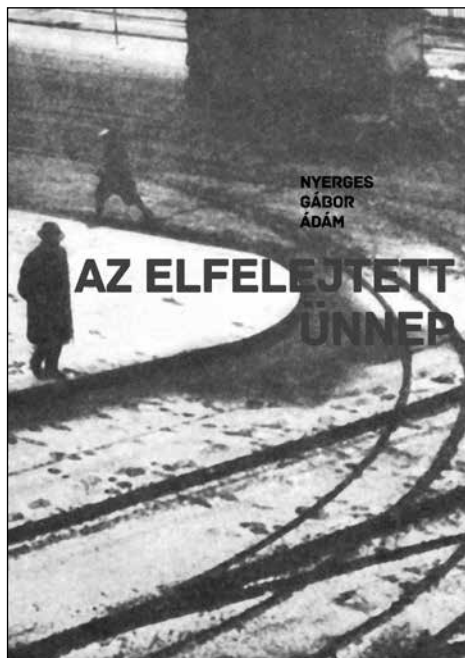
A felnövő emlékezet melankóliája

Lehetséges, hogy mikor már a Mircea Eliade-i értelemben vett profán időt nem szervezik, nem törik meg és nem töltik fel a maguk szakralitásával és ciklikusságával az ünnepi rítusok, a szent idő, a néhai ünnep emléke, a hiány az, amely konstruktív erővel lép fel. Ezáltal a fakuló, mégis-emlékezet köré szerveződhetnek a hétköznapiak – és a vers is.

Nyerges Gábor Ádám 2015-ös verseskötetének témái, s maga a cím is – *Az elfelejtett ünnep* – az értelmes középpontok hiányát, látszólagosságát, múlandóságát leplezi le konok mélabúval. Paradox módon azonban a szerző eddigi legprecízebben kimunkált, legtudatosabban felépített és letisztázott kötete született meg, ezáltal jelentve fordulópontot. Őszinte meglepődéssel, ám elégedett bólogatással üdvözöltem ezt az új verseskönyvet, amely gyakorlatilag az eddigi életműhöz képest poétikai megújulással kecsegtet, hangnembeli, retorikai, formai elmozdulásokkal mutatja új arcát a költőnek. Elmaradnak a nyelvet, mint önmagát lejárató, anyagot gyúró gesztusok, a grammatikai poérok, szöviccek. Eltűnnek a hagyománnyal folytatott direkt párbeszéd, és jóformán, hogy *milyen volt Orbán Ottó hangja selyme, sem tudjuk már*, hiszen Nyerges ezúttal önmagaként, a saját hangján, a lehető legszemélyesebben, szerepjátékoktól mentesen simul bele a korábban mindig beszélgetőpartnerül, tükörnek vagy mesternek előcsalt alakok által felvázolt hagyományba. És ami különösen üdítő, hogy a minden tapasztalatot kibeszélni, versbe foglalni vágyó szerzőt az itt alkalmazott dalszerű formák nem kényszerítik felesleges bőbeszédűségre. Ellenkezőleg, az önmagának szabott, itt-ott kibicsakló rímes strófák nagyon is kedveznek ez esetben a sűrítésnek, pontosságának. A hétköznapi beszéd ritmusa lírává lényegül át, ami könnyen olvashatóvá, harmonikusabbá teszi a szövegeket, amelyekből mind több fülbe-mászó sor, frappáns hasonlat ugrik elő, amelyeken még utóbb el-elrágódik az olvasó.

Szinte mértani pontossággal szerkesztett a kötet, ahogyan három közel egyenlő hosszúságú ciklusra, illetve a cikluscímek (*Fegyelem, Rebbenés, Készenlét*) által három állapotra oszlik, amelyeket egy-egy „független” költemény keretez. E nyitó és záró versek teszik igazán kerekké, tematikusan önmagába visszahajlóvá a versgyűjteményt. *Az elfelejtett ünnep* című rögtön az elején summázza a ki nem mondott karácsonyi időszak varázsvesztettséget, szakrális lényegének elsiklását a túlzott anyagiasság s a köznapi gondok miatt, amelyet a fiatal felnőttek egyre inkább érezhetnek. Az ünnep lényegének elfeledettségét, a rítus kiüresedettségét, pusztán kényszeresen ismétlődő, színlelő jellegét mutatja a záró darab (*Ideje van*) is. Azonban a kötet lineáris olvasata után már némi halvány reménnyel kecsegtet a magát mégis készülődésre sarkalló lírai hang: „Hát most készülj, lusta szív, akkor is, ha / rég vezett ez az ügy veled.” Mert bár a szövegek nem fedik el az ünnep elszürkülését, mégis, ahogyan az első és az utolsó oldal problémafelvetése önmaga kezdetébe visszazárulóvá teszi a könyvet, formailag megteremtődik a ciklikusság lehetősége.

Ez a lehetőség a realitás szintjén azért csalóka, mert a versbe vetett én nem a transzcendens szentséggel keres kapcsolatot, hanem a lét értelmét földi síkon boncolgatja, és az, ami érzelmi szinten az ünnep, vagyis a szeretet, a folyton félrecsúszó kapcsolatokban ölt testet. Az alany tragédiája így voltaképpen az, hogy (József Attilával szólva) „Hiába fűröszöd önmagadban, / csak másban moshatod meg arcodat.” – vagyis, ha a szerelem elmúlt, nincs ami értelmessé szervezze a létezést. Egy véget ért szerelem emlékéét őrző hosszú vers ez által, a társban hiába keresett központ tematizálása révén kapcsolódik be a kötetet keretező versek párbeszédébe: „Átkozott vagyok, s tőlem te / is. Nagy hiba volt annyit keresnem, / s benned találnom meg az ünnepet.” (*Szerenáda*)

Általánosságban elmondható, hogy az emlékekhez való ragaszkodás, ugyanakkor az azok fakulása miatti rezignáció, a társtalanság és ezzel összefüggésben az otthontalanság és hiányérzet színre vitele fűzi egybe ezeket a szövegeket. Így aztán különösen a szerző 2013-ban megjelent regénye, a *Sziránó* után nagy váltásnak lehetünk tanúi. A regény még a nemzedék gyermek- és kamaszkorának szélmalomharcait, hétköznapi megpróbáltatásait mutatja meg egy humoros, bensőséges nyelven – itt viszont már a felnőtté válás, mint veszteség jelenik meg. Egyfajta köztes helyzetből, mintha egy átváltozási folyamatban megrekedve, valahogy kívülre kerülve szólalna meg a versalany. Egy olyan állapotot mutat be, amelyben a gyermekkor otthonossága, középpontja, ünnepei már nem működnek, viszont még nem jött el egy olyan új korszak, amelyben az egyén, mint szabad cselekvő már maga szervezné meg új lelki erőforrásait.

A mindezidáig tehát hasztalanul elmúlt évek miatti melankólia sokkal inkább számvetés jelleget ölt, mint az előző verseskötet, a *Számvetésvorgó* versei. Főként a harmadik ciklusban kapnak teret ezek a fajta létösszegzések, nem egyszer József Attilát megidéző hangon, amitől egyébiránt kissé olyan érzésünk lehet, hogy a József Attila-i árvaság a magyar lírában még mindig gogoli köpönyegként funkcionál, ahonnan elő-előbújnak azóta is a költők. A *Talán*

eltűnők hirtelen... hangulatvilága dereng például a *Nagyon féltem* című költemény esetében, amelyben a felnőtté válás folyamatát jelző évek elpazaroltnak látszanak, hiszen a profán, hétköznapi felnőtt világban folyton csak elodázkodnak a célok, a múlt viszont visszahozhatatlan. „Már megbántam, hogy hanyag voltam, / és felnőttem véletlenül, / mint egy ártatlan elítélt, / aki más helyett sok évet leül.”

A kötet megragadóbb költeményei inkább azok, amelyekben a személyes veszteség vagy hiány az emberi létezés általánosabb kérdései felé visznek, s amelyek az állandó elmozdulást és elkerülést tételezik az élet tragikus, vagy legalábbis szomorú főhajtással tudomásul veendő lényegének. A stabil szubsztancia képzelet illuzórikus, erről vallanak a *Szívügy* sorai: „Egyben tartani nincs erő, / ezerfelé kilincselő / vágyaiból elhord a lét / mindent, ami nem hordalék.” Másról a Kant által a szemlélet, az érzékelés előfeltételének elgondolt idő és tér elválasztottsága, a képek összeilleszthetlensége, a nyugalmi állapot elérhetlensége jelenik meg: „(...) mégis, a hely / és idő egymásnak sosem felel meg – / csak várnak egy helyben, bambán és ijedten.” (*Nehezen felejtő*)

A legemlékezetesebbek pedig a távoli, ellentétes minőségeket egymáshoz rendelő hasonlatok. Például amikor a tükör toposzához, egyúttal a víztükör klasszikus szépségéhez is értékvesztést rendel a szerző: „s a víztükörben, mint bőrhibát hullafoltban, / nem láttam magunk.” (*Olvadó*) Számomra különösen kedves, Baka István-i kettős fenekű, s nagyon távoli képzeteket, közönséges-anyagít a széppel, a lélekkel kikezdő hasonlat bukkan fel a *Megtapad mélyen* című költeményben: „(...) S ahogy a sejtek / is hagynak a testben némi szemetet, / úgy gyűlik lassan bennem is egyre, / és mint rozsdás csövekben a zsíros cseppek, / megtapad lelkem mélyén a szeretet.”

A kötet formavilágát tekintve valóban legfegyvelmezettebbek a *Fegyelem* ciklusába tartozó darabok. Az egyszerű rímképletekkel operáló dalok alapvetően magyaros ritmusa egyéni, alkalmi szótagszámlált szabályhoz társul, de a harmonikus lüktetés valahol rendszerint megakad, s a kötet másik két ciklusa már szorosabban az intellektus, s kevésbé a szavak ritmusa által vezérelt; így a József Attilát idéző megszólalás a költő-elődtől eltérő, kevésbé dallamos nyelv miatt ahhoz képest nyersebbnek hat. Sokszor azt tapasztalom, hogy egy-egy sikeres trópus viszi el a hátán az egész verset, azonban így is a kötet egésze, izgalmas felvetései, ötletgazdag képei, s a korábbi kötetekhez képesti, fentebb már jelzett elmozdulás mindenképpen pozitív élményt nyújt, ezért kíváncsian várhatjuk a folytatást.

(Nyerges Gábor Ádám: *Az elfelejtett ünnep.*
Műút, Miskolc, 2015. ISBN 978-615-5355-08-0)

